ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST, KULTURU I KNJIŽEVNO PREVOĐENJE

Signs in Disguise
No. 2 - Year 16
06/2026 - LC.4

Jasna Poljak Rehlicki, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia - Tomislav Berbić, The Ministry of Defense, Croatia

Istina koju su nosili: autentičnost i otuđenost u romanu The Things They Carried

Abstract: The Truth They Carried: Authenticity and Alienation in The Things They Carried

This paper explores the philosophical elements present in Tim O'Brien's novel The Things They Carried (1990), with particular emphasis on the concepts of authenticity, alienation, and truth, which assume a distinctly existential dimension throughout the text. Although O'Brien's work has frequently been examined through the lenses of ethics, war poetics, and the problem of truthfulness, the philosophical dimension of his writing has received comparatively less attention. Through a comparative reading of the novel alongside selected philosophical insights, primarily those derived from Nietzsche's philosophy, this paper demonstrates how O'Brien portrays the experience of everyday wartime life as a space of tension between individual authenticity and enforced dehumanization. The analysis shows that motifs of alienation, fragmented subjectivity, and the search for meaning emerge as fundamental elements of the narrative, while the concept of truth is revealed as fluid and closely connected to narrative strategies of testimony and storytelling. The paper, therefore, seeks to illustrate how O'Brien's prose, through its exploration of the psychological, emotional, and moral burdens of war, engages with certain existential and Nietzschean concerns and offers new literary articulations of these concepts.

Keywords: alienation, authenticity, truth, Nietzsche, O'Brien, The Things They Carried

1. Uvod

Roman The Things They Carried[1] američkog autora i veterana Tima O'Briena zbirka je međusobno povezanih priča koje prate vod američkih vojnika tijekom Vijetnamskog rata. Kroz pripovijedanje vojnika Jimmyja Crossa i ostalih pripadnika voda O'Brien kombinira fikciju i autofikciju kako bi prikazao da teret koji vojnici nose nije samo fizički (oružje, oprema), nego i emocionalni i psihički (strah, krivnja, nostalgija, ljubav, trauma). Svako poglavlje otkriva kako rat izobličava identitet, briše granicu između stvarnosti i priče, te ukazuje kako sjećanje i pripovijedanje postaju način preživljavanja. Centralno je pitanje romana pitanje autentičnosti, odnosno, što je autentično iskustvo, a što njegova rekonstrukcija? Namjerno zamagljujući granicu između stvarnog i izmišljenog ukazuje na razliku između istinitosti i istine te tvrdi da je emocionalna istina važnija od činjenične, odnosno da je faktografska priča manje stvarna od izmišljene, ali emocionalno „istinitije" priče. Autentičnost se kod likova ogleda u prihvaćanju vlastitog straha, ranjivosti i moralnih dilema i pokazuje ih kao ljude koji pokušavaju ostati iskreni prema sebi usprkos užasu koji ih okružuje. Nadalje, iskustvo rata dubinski je otuđujuće. Ne samo da su vojnici odsječeni od domovine, obitelji i normalnog života, već su istovremeno izolirani i unutar vlastitog voda jer se individualna trauma ne može u potpunosti podijeliti, što postaje još izraženije nakon povratka u civilni svijet. Egzistencijalna pitanja u romanu proizlaze iz stalne blizine smrti i apsurdnosti ratnog iskustva. Likovi se suočavaju s činjenicom da je njihov opstanak neizvjestan te da se smisao ne nalazi u nekom unaprijed danom okviru, nego u sitnim trenucima, odnosima i osobnim odlukama. Time O'Brien prikazuje kako rat narušava svaku sigurnost i da je na pojedincu odgovornost da stvori vlastiti smisao u kaosu. Važno je istaknuti da ne postoje nikakvi jednoznačni i izravni dokazi da je O'Brien bio nadahnut filozofskim idejama[2] , pogotovo onima Friedricha Nietzschea, no smatramo da u romanu postoji dovoljno konceptualnih sličnosti – bile one namjerne ili ne. Naslanjajući se na filozofski okvir egzistencijalizma, koncepte autentičnosti i otuđenja, analiza izabranih poglavlja romana[3] nastojat će ukazati kako su emocionalni, psihološki i moralni teret rata bliski Nietzscheovoj filozofiji egzistencije i pitanjima morala, volje za moći i istine.

2. Autentičnosti, otuđenosti i filozofija egzistencije

Egzistencijalizam je potekao od ideje da znanost sama za sebe ne može točno opisati ljudsko biće

ili pitanje egzistencije. Iz tog je pogleda proizašao čitav niz različitih interpretacija koje su označavale ljudsko biće:

> *Primarni interes egzistencijalista jest osobna egzistencija i njezini etički interesi. Upravo na tom području znanost, bilo da se služi distanciranim promatranjem ili reduktivnom analizom, daje tako nezadovoljavajuće rezultate. Osoba, kažu nam Heidegger i Sartre, nije stvar; ona nije činjenica koja se može postaviti pred nas radi znanstvenog ispitivanja, nego mogućnost, biće koje se opet i iznova stvara vlastitim projektima i vrednovanjima. Kierkegaard je, osvrćući se na rastuću zaokupljenost znanošću koja je obilježavala njegovo vrijeme, primijetio da je osoba uronjena u otkrivanje činjenica obično zaboravljala što znači „postojati". (Coates 234)*

Među najvažnijim filozofskim elementima koji se javljaju u romanu The Things They Carried Tima O'Briena zasigurno je autentičnost, a njegov identitet u filozofskom smislu teško je definirati[4] . Začetak suvremenog diskursa o autentičnosti pripisuje se Rousseau, za čiju postavku on uzima čovjekovo prirodno stanje, koje predstavlja stanje dobra u začetku, te stanje čovjeka unutar društva – stanje društvenih i moralnih problema (Laceulle 195). Čovjek u društvu, živeći izvan sebe, okružen je drugima i time postaje neautentičan, utoliko što njegovo mišljenje i djelovanje usmjeravaju ti drugi (Rousseau 136). Intelektualno naslijeđe Rousseaua preuzimaju filozofi i mislitelji devetnaestoga stoljeća, razočarani prosvjetiteljstvom, a ohrabreni ushitom Nietzscheove smrti Boga, te osporavaju pojmove poput objektivne istine pri definiranju autentičnosti koja je postojala u prethodnim pokušajima esencijalista. Laceulle smatra Kierkegaarda i Nietzschea najistaknutijim misliteljima koji su se bavili problemom autentičnosti u 19. stoljeću te Heideggera, Sartrea, Camusa i De Beauvoir njihovim nasljednicima u 20. stoljeću (189). Nietzscheov pristup pojmu autentičnosti naglašava osobnu odgovornost za rast i otkrivanje ili, rječnikom Zaratustre, „propadanje" ili „silazak" (Zaratustra 19), te to uvezuje u ostvarivanje autentičnosti kao cjelovitog stanja subjekta na putu prema nadčovjeku. Drugim riječima, Nietzschevo shvaćanje autentičnosti razvija se u ideju suverenog pojedinca, nadčovjeka, kao radikalnog prikaza takvog pojedinca. Postizanje autentičnoga stanja te samoostvarenje završavaju tek s postignutim rezultatom i prihvaćanjem novog stanja u potpunom smislu. U transformaciji u ono što jesmo moramo spoznati što jesmo i htjeti postati ono što jest „ja":

Nitko ti ne može izgraditi most preko kojega moraš prijeći rijeku života, nitko osim tebe same. Doduše ima bezbroj staza i mostova, bezbroj polubogova koji te žele prenijeti preko rijeke; no samo pod cijenu tebe same; sebe bi dala u zalog i izgubila. U svijetu postoji jedan jedini put kojim ne može ići nitko osim tebe. Kamo vodi? Ne pitaj. Poći njime! (Nietzsche, Schopenhauer kao odgajatelj 7)

Laceulle tumači da je, prema Nietzscheu, autentičnost gotovo egzistencijalni zahtjev koji poprima herojski karakter jer uključuje svjestan i kontinuiran napor da pojedinac postane gospodar vlastitoga života i da nadvlada samoga sebe (199) te da je osobna odgovornost razvijati se kroz samosvladavanje, oslobađajući svoj duh u samoostvarenju. Međutim, Nietzsche istodobno polazi od pluralnosti mogućih sebstava, od kojih je svako situacijski uvjetovano, što upućuje na shvaćanje identiteta kao dinamičnog i otvorenog procesa postajanja. Ta se pluralnost sebstava mora oblikovati i integrirati u relativno koherentan identitet, pri čemu Nietzsche inzistira na ideji „davanja stila vlastitom karakteru" (Nietzsche, Radosna znanost 290[5]), odnosno svjesnom formiranju vlastitog identiteta koji uključuje vrline, slabosti, vlastite vrijednosti, navike i strast. Za potrebe analize ovog rada autentičnost će se shvaćati kao pojam koji označava cjelovito zahvaćanje sebstva u njegovim nakanama i usmjerenosti prema svijetu, pri čemu se oslanja na različite aspekte samoga sebe kako bi odgovorio na svijet i prilagodio mu se. Ovo će shvaćanje biti popraćeno razumijevanjem da je autentičnost dodatno oblikovana nečijim navikama i sklonostima, hobijima i interesima, kako kao otvorenim pokazateljima volje i pozicije u svijetu, tako i kao njihovim intuitivnim i refleksivnim razumijevanjem i djelovanjem u svijetu.

Uz autentičnost naslanja se i pojam otuđenosti, koju se može tumačiti kao žrtvovanje vlastite autentičnosti kako bismo se uklopili u društvo koje često diktira uvjete „ispravnosti" i kritizira kvalitetu subjekta, što posljedično uzrokuje osjećaj nepripadanja, odnosno otuđenosti. Niz autora, uključujući Rousseaua, Marxa, neke romantičare i njemačke idealiste, na tragu osamnaestoga i devetnaestoga stoljeća, kao okosnicu opisa života modernog čovjeka postavili su gubitak povezanosti s njegovom vlastitom unutarnjom i vanjskom prirodom, kao i veze s drugim ljudima (Henning 7). Aho u članku „Existentialism" dalje pojašnjava da su izvor otuđenosti priroda svijeta i samo biće, utoliko jer smisao svijeta nastaje kroz naše projekte[6] , ali ga oni nikada ne ostvaruju,

zbog čega nastaje osjećaj nepripadnosti jer taj svijet ostaje stran, ostaje „drugi". Ostali pogledi nude perspektivu sa stajališta introspektivne i intuitivne potrage kroz „magično", a ne racionalno:

> *Prema romantičarima . . . prosvjetiteljska ideja racionalnosti i napretka simptom je otuđenja. Ono što nas otuđuje od vanjske prirode, kao i od naše vlastite unutarnje prirode, upravo je pokušaj osvajanja svijeta racionalnim sredstvima, njegovim razumijevanjem i iskorištavanjem pomoću znanosti. Biti doista u dodiru sa svijetom i s vlastitom unutarnjom prirodom zahtijeva drukčiji stav. Moramo se pokušati otvoriti onome što je u svijetu strano, magično (i ponekad zastrašujuće), umjesto da ga nastojimo prilagoditi svojoj znanstvenoj predodžbi o njemu. (Henning 9)*

U djelu Genealogija morala (1887.) Nietzsche govori o psihološkom i moralnom otuđenju od vlastitih instinkata i životnih nagona. Kada su iskonski nagoni poput agresije i moći postali potisnuti, zapravo su se okrenuli prema samome subjektu (19–49). Taj proces, smatra Nietzsche, produbilo je kršćanstvo koje je poslušnost, odricanje i poniznost proglasilo vrlinama (53–94), a kada je patnja dobila smisao, zapravo je došlo do negiranja života jer smo postali „najudaljeniji od sebe" (8). Satre je u svojim spisima razvio specifičan, reflektivan i reaktivan odnos između sebstva, tj. izvornoga subjekta, te drugih subjekata. Sartre je primijetio drukčiji karakter „bivanja-za-druge" kada to bivanje promatraju drugi, odnosno kada ga svojom egzistencijom otkrivaju. Pogledom iz trećega lica, objektivnu prirodu nas mogu otkriti tek drugi, što nas od samih sebe otuđuje. Samo-ostvarujuće sebstvo, projekt, od svijeta je odvojen društvom u kojemu se nalazi te tradicijom, a anonimnim i ujednačenim postaje kroz prosječnost i normalnost, odnosno kroz prihvaćanje normi i djelovanje sukladno normalnome. Sebstvo za temeljno stanje ima otuđenost te pojedinost egzistencije tek treba izuzeti iz svijeta (Bitak i ništo 279–281). U tekstu ovoga članka otuđenost će zauzeti mjesto pojma u pojavama nepripadanja, utapanja sebstva u danome i pretpostavljenome te u normalnosti, dužnosti i običaju.

Najvažnije je upravo shvaćanje i pogled na svijet koji nam O'Brien predočava u romanu, a koji odišu osjećajem i duhom egzistencijalizma – budući da je, prema Camusu, primarni rezultat filozofije djelovanje, a ne spoznaja, odnosno filozofija se ostvaruje u životnom stavu i djelovanju (Mit o Sizifu 109–112). U tom smislu možemo ovo gledište proširiti i na O'Brienov tekst te usporediti dva misaona pravca: O'Brien primjećuje da ne postoji apsolutna istina o ratu i svijetu koju bi vojnici mogli izreći, već da oni mogu samo „pripovijedati priče" (If I Die 23), što se može razumjeti kao čin,

a ne kao spoznaja koja ujedinjuje načela moralnog i istinitog, a koja su, čak i zajedno, nedostatna da bi egzistencijalist njima opisao bit (ljudskog) bivstvovanja. Iz tog će se razloga ovaj rad baviti elementima autentičnosti, apsurda i otuđenja, za koje se tvrdi da su prisutni u izabranim poglavljima O'Brienova romana The Things They Carried te da zajedno mogu tvoriti egzistencijalistički pogled na ljudsko stanje bivstvovanja. Egzistencijalizam se, stoga, može definirati kao filozofska teorija koja drži da je za shvaćanje ljudske egzistencije nužan dodatan skup kategorija, vođen normom autentičnosti (Aho).

3. Pogled u bezdan: autentičnost kroz kroćenje moći

Kroz korpus stavova Nietzsche izlaže niz tvrdnji i razumijevanja, izravno i neizravno, o autentičnosti, slobodnoj volji te moralu. U svrhu analize izabranih poglavlja u O'Brienovu The Things They Carried, uz osvrt na Nietzscheova poglavlja, povući će se paralele između filozofskih i egzistencijalističkih elemenata te tema O'Brienova teksta. Prvi element u analizi jest autentičnost:

> *Postati „ono što jesmo" ne znači živjeti u skladu s našom takozvanom „urođenom prirodom", nego slobodno stvarati sami sebe. Da bismo to postigli, moramo upoznati sebe kako bismo razlikovali ono što možemo promijeniti u sebi i u vanjskim okolnostima koje su nas oblikovale; moramo shvatiti što moramo prihvatiti kao neizbježno i to učiniti na herojski način amor fati (ljubav prema sudbini). (Golomb 69)*

U prihvaćanju neizbježnog otkriva se i važna moralna dimenzija autentičnosti. Prema Nietzscheovu shvaćanju dihotomija dobra i zla ipak ostaje konstanta koju je nužno neprestano nadilaziti iznutra, kroz procese prevladavanja i razaranja koji poprimaju pozitivan i kreativan karakter: „A tko mora biti stvaralac u dobru i zlu, doista, taj mora prvo biti rušitelj i taj mora prvo razbiti vrijednosti" (Zaratustra 109). Autentičnost se, dakle, povezuje s djelotvornošću koja se očituje u rušenju postojećih i uspostavljanju novih vrijednosti. Taj proces slijedi nakon otkrivanja vlastitih potencijala te započinje silaskom, odnosno, u romanu, spoznajom vlastite sposobnosti za zlo i okrutnost, kako se pokazuje u poglavlju koje će se u nastavku analizirati.

Sudbina vodenog bivola u poglavlju romana „How to Tell a True War Story" apstraktan je i filozofičan dio romana te već u svom uvodu postavlja znak nadolazećih tema: „Prava ratna priča

nikada nije moralna. Ne podučava niti potiče vrlinu . . . niti sprečava ljude da čine što su oduvijek činili" (The Things 65), naznačujući da se u ovom poglavlju, kao i u apsurdu rata, zamagljuju granice morala, dobra i zla, odnosno te kategorije kao i Nietzsche u djelu S onu stranu dobra i zla (1886.) ne predstavlja kao prostu dihotomiju. Nakon gubitka najboljeg prijatelja, Curta Lemona, Rat Kiley pronalazi mladunče vodenog bivola i počinje ga mučiti: „Cilj nije bio ubiti; bio je povrijedit" (The Things 75). Gađajući životinju puškom u udove i usta, Rat Kiley izražava svoju moć dok ostatak voda pasivno promatra: „Cijeli je vod gledao, osjećajući svašta, ali nije bilo puno sažaljenja za mladog vodenog bivola. Curt Lemon bio je mrtav. Rat Kiley izgubio je svog najboljeg prijatelja na svijetu" (The Things 75). U odnosu na ostatak romana ova scena predstavlja jarki kontrast utoliko što je ona vježba u mučenju, u nanošenju boli nepotrebnom silom. Površna analiza ovoga poglavlja zaključila bi da je Kiley poslužio kao vodič za frustriranost apsurdnom prirodom rata i njezinom bešćutnom naravi. Dublju analizu ponudit će ovaj članak hipotezom da se incident u poglavlju može iščitati kao apokalipsis, trenutak otkrivenja za pripadnike voda.

Ovo etičko otkrivenje podsjeća na Nietzscheove pojmove volje za moć, nadčovjeka[7] te poznato upozorenje o zagledavanju u bezdan. Mučitelj Rat Kiley, uz ostatak publike, otkrio je novu istinu, novu stvarnost: „Svjedočili smo nečemu bitnom, nečemu posve novom i iskonskom, dijelu svijeta toliko zapanjujućem da za to još nije postojalo ime" (The Things 76). Novootkrivena sposobnost nije kapacitet za ubijanje ili okrutnost, koji su osnova ratovanja, već je mučenje i ubijanje bivola izazvalo rast nove moći, otkrivajući je: „Onaj tko je prebogat voljom najlukaviji je, najsamotniji u svojoj volji i namjerama, svladao je svoje vrline i stvara više vrlina, poput izolacije i devijantnosti, u hedonizmu gdje iskustvo užitka i boli vrijedi kao jedina istina; ovdje se ne njeguje nikakvo opće dobro jer pojedinac posjeduje nasilnu i barbarsku volju" (Cloud 535). Kroz mučenje nametnuta slabost, moral i impotencija ustupaju mjesto punom spektru moći i sposobnosti za zlo – ostvarenju subjekta kao autentičnoga. Bjesni Kiley proživljava krisis, svojevrsnu egzistencijalnu krizu, prekretnu točku koja se događa u trenutku otkrivenja. On je zakoračio prema novoj granici, ostvarujući novu inačicu sebe. Čovjek onkraj (the beyond-man), kako Peters naziva nadčovjeka, potrebuje zlo da bi postao bolji; on se mora osloboditi samilosti i biti spreman ubiti (364–65).

Apokalipsis u romanu naglašava da je taj događaj iznimka, nešto novo i neotkriveno za pripadnike voda: „'Zapanjujuće,' ponavljao je Dave Jensen . . . 'E, pa to je Nam,' rekao je. 'Vrt zla. Čovječe,

ovdje je svaki grijeh svjež i originalan'" (The Things 76). Važno je napomenuti da je Zaratustra protiv osvete, ali svjestan da put prema nadčovjeku zahtijeva proturječja i prijepor jer se tu događaju rast i razvoj![8] Vojnici voda ne praštaju slabost i zato ravnodušno svjedoče mučenju životinje. Ishod zvjerstva u poglavlju nije osveta, već otvaranje puta k novoj spoznaji, introspektivno-generativnog trenutka za egzistenciju. Stoga u romanu osvetu ne tumačimo protiv Nietzscheova poimanja jer mučenje je impulzivan čin, bez plana i bez predumišljaja; to je korak prema nadčovjeku, trenutak u kojemu se otkriva perverzno i grijeh, a svaki je grijeh „svjež i nov".

Apokalipsis likova u romanu otkrivenje je moći bića, subjekta, koji u rastu mora nadići svoja ograničenja, te neupitno podsjeća na volju za moć. Volja za moć, ipak, nije sjedinjena volja svijeta, „već mnogih nepovezanih volja, od kojih je svaka legitimna" (Peters 326). Upravljačka i načelna volja je stvaralačka volja i sila, a u svijetu koji nije dosljedan, nijedna objektivna istina ne može se održati:

> *Zadaća svake stvari, dakle, jest probiti svoj put u svemiru. Stvari su samo ono što su stvorene da budu. One se ne nalaze; one se stvaraju. „Samo onaj koji djeluje," kaže, „uči." Osim djelovanja, nema što naučiti, jer činjenice nisu povezane na način da bi tvorile istinu. U samom svemiru nema jedinstva, nema koherentnosti. Budalasto je govoriti o istini jer ne postoji istina koja pripada objektivnom svijetu. Samo bi budala pokušala biti dosljedna. Ja je prvotno, ja je suvereno. Ne postoji istina osim one koju ono stvara. (Peters 362)*

„Istine su kontradiktorne", piše O'Brien, a u ratu: „gotovo sve je istinito. Gotovo ništa nije istinito" (The Things 77). Rat i smrt izazivaju akutnu svjesnost o ljepoti, povratak k osjetilima osnovne razine, bez primjesa, bez vanjskih učinaka. Kako Nietzsche navodi u Radosnoj znanosti: „Ja o životu znam više, jer sam tako često bio u prilici da ga izgubim, a upravo zbog toga imam od života više nego itko od vas" (303). Kroz blizinu smrti i kroz nju blizinu života, moguće je osjetiti „intenzivnu, izvantjelesnu svjesnost vlastitoga sebe – iskonskoga sebe, ljudskog bića koje želiš biti i onda postaneš snagom htijenja" (The Things 77). O'Brien, dakle, estetsku vrijednost rata ističe jer je ona u izravnoj vezi s povratkom vlastitom sebstvu, autentičnosti, jer ona poziva na iskren život zbog blizine smrti: „Bilo koja bitka ili bombardiranje ili granatiranje ima estetsku čistoću apsolutne moralne ravnodušnosti – moćnu, nezamjenjivu ljepotu – a prava ratna priča ispričat će ti istinu o tome, iako je istina ružna" (77). Suprotno od ljepote rata istina je ružna, ružna jer podrazumijeva

proces rata, kao što silazak prema nadčovjeku zahtijeva rušenje starih tradicija i prijepor. Motivacija ostvarenja, ili volje za život, tumačena kroz tekst u romanu, uključuje i pravdu i ljudsku slogu, ono što nismo svjesni da želimo, te se doima božanstvenom. Rat je prijelomni dio, medij kojim se rađa promjena u ničeanskom smislu, ali prva žrtva rata je, kao i uvijek, istina: „U ratu gubiš osjećaj za određenost, a time i sam osjećaj istine" (The Things 78). Ubijanjem bivola i otkrivanjem nove istine pripadnici voda ostvarili su identitet onoga koji svoje zatočeništvo u moralu nadilazi prelaskom u dimenziju čudovišnosti te koji u toj dimenziji pronalazi oblik kojim može izoštriti svoju egzistenciju do najviše kvalitete. Nešto radikalno drukčije otkriveno im je mučenjem bivola: imaju kapacitet postati čudovišta, nemani, te kroz ovo etičko otkrivenje shvaćaju da su dijelili tišinu gledajući životinju u patnji, ravnodušno promatrajući iživljavanje Kileya, čak i da su kroz smrt životinje katarzično ponovno proživjeli Curta Lemona. Granicu Nietzsche otkriva poznatom metaforom, koju izdaje kao upozorenje: „Tko se bori s nemanima, treba pripaziti da sam pritom ne postane neman. A kad dugo gledaš u bezdan, i bezdan se zagleda u tebe" (S onu stranu 103). Borba protiv nemani, napor u rastu, priziva zlo; prije nego ćemo imati uživanja i nevinost, treba tražiti krivnju i bol (Zaratustra 184). Samilost je slabost, navodi na ništa, „[g]ubi se snaga kad se suosjeća" (Antikrist 12), piše Nietzsche, ali to važi za samilost koja se uzima kao glavno načelo, koje ne ostavlja prostor za suprotnosti. Nije nužno ni razumijevanje onih koji se ne razvijaju, koji još nisu na putu nadčovjeka: „Naši najviši uvidi moraju – i trebaju! – zvučati kao ludosti, možda i kao zločin, kad na nedopušten način dođu do ušiju onima koji nisu takve prirode niti su za to predodređeni" (S onu stranu 47). Tim svjedoči promjeni u sebi, hladnoći i „nečemu tamnome i onkraj razuma" te postaje „sposoban za zlo" (The Things 191). U metamorfozi čiji je katalizator rat, vojnici u romanu prekalili su se u ljude koji mogu kroz silazak premostiti most prema nadčovjeku. Naposljetku, Nietzsche pri prelasku mosta prema nadčovjeku, prevladavanju čovjeka, traži zatvaranje ciklusa odabirom samilosti kada je sila mogućnost: „[k]ad moć postane milostiva i siđe u ono što je vidljivo: takav silazak zovem ljepotom. I ni od koga ne tražim ljepote kao od tebe koji si moćan: tvoje dobro neka bude tvoje zadnje savladavanje. Vjerujem da si u stanju učiniti svako zlo: stoga od tebe hoću dobro" (Zaratustra 111). U biranju samilosti kada se posjeduje moć, u prevladavanju straha od bezdana i njegovim prihvaćanjem te kroćenjem tog dijela svoje nove prirode, pronalazimo lika koji podsjeća na vojnike u romanu: „Srce ima onaj koji poznaje strah, ali strah savladava, prisiljava; srce ima onaj koji vidi bezdan, ali s ponosom. Onaj koji . . . kandžama

orla obuhvaća i shvaća bezdan: taj je odvažan" (Zaratustra 264). Vojnici romana ne gube se u bezdanu, ne gube sebstvo u strahu i ne okreću se zlu i okrutnosti kao mehanizmu novoga modusa egzistencije, već se kroz nasilje i novu stvarnost približavaju novom horizontu egzistencije, koji poziva na ono što je vrijedno: „Usred zla želiš biti dobar čovjek. Želiš pristojnost. Želiš pravdu, uljudnost i ljudski sklad, sve ono što nikada nisi znao da želiš. U tome postoji neka širina, neka vrsta božanstvenosti. Iako je neobično, nikada nisi življi nego kad si gotovo mrtav. Tada prepoznaješ što je uistinu vrijedno" (The Things 77–8).

U konačnici Nietzscheovo djelo zadire dublje od pojmova dobra i zla, transcendira njihovu dihotomiju postavljajući nove paradigme i propitujući korijene morala te tradicija koje smo naslijedili: moral za Nietzschea ne ovisi o vanjskom autoritetu, već moć[9] postaje uporištem njegova razumijevanja vrline, moralnost i autentičnost.

4. Otuđenost: izgubljenost u nedjelu

U predgovoru knjige Ljudsko, odviše ljudsko (1878.) Nietzsche navodi što ponajviše stoji na putu razvoja koji vodi oslobođenju i postizanju autentičnosti:

> *Što najbrže sputava? Koje su veze gotovo neraskidive? U slučaju ljudi, uzvišene i probrane vrste, to će biti njihove dužnosti: ono poštovanje svojstveno mladosti, ona suzdržanost i obzirnost pred svime što je od davnine časno i štovano, ona zahvalnost prema tlu iz kojega su izrasli, prema ruci koja ih je vodila, prema svetom mjestu gdje su naučili štovati – upravo će ih njihovi najuzvišeniji trenuci najbrže sputati, nametnuti im najtrajniju obvezu. (6–7)*

U poglavlju romana „On a Rainy River" upravo se to događa mladiću Timu. On pokušava biti autentičan, donijeti odluku u skladu sa svojim bićem, no ne uspijeva, ukazujući koliko je teško, izazovno, a često i nemoguće dosegnuti ničeanski ideal. Kada je 1968. godine regrutiran, otvoreno iznosi svoj prijezir prema Vijetnamskom ratu, smatrajući da je „predobar za taj rat. Prepametan, odveć suosjećajan, odveć sve" (The Things 41). Priznaje da ne želi poginuti u „pogrešnom ratu" (42), ali istovremeno navodi cijeli niz svojih strahova koji ga plaše koliko i potencijalna smrt:

Bojao sam se rata, ali također sam se bojao izgnanstva. Bojao sam se napustiti vlastiti život, prijatelje i obitelj, cijelu povijest, sve što mi je bilo važno. Bojao sam se izgubiti poštovanje svojih roditelja. Bojao sam se zakona. Bojao sam se ismijavanja i cenzure . . . Razum se suprotstavio osjećaju. Moja svijest rekla mi je da bježim, ali neka iracionalna sila opirala se, poput tereta me gurala u rat. (42, 49)

I dok je sjedio u čamcu na rijeci koja je dijelila njegovu domovinu i Kanadu, donosi odluku koja je protivna njegovu autentičnom biću te odlučuje ne pobjeći od poziva u rat: „Otići ću u rat – ubijat ću i možda poginuti – jer bilo me sramota da ne otići . . . Bio sam kukavica. Otišao sam u rat" (The Things 57–58). Na taj način lik u romanu pokazuje svoju moralnu slabost jer se ne može osloboditi okova tradicije i njezina utjecaja te odlučuje slijediti lažne autoritete. Drugim riječima, iznevjerio je Nietzscheov imperativ „Što ti govori savjest? – 'Trebaš postati ono što jesi'" (Radosna znanost 270). Prema Nietzscheu, ispravan odgovor na poziv autentičnosti je prihvaćanje istine o nama samima dok postajemo ono što jesmo. Uvjetovani smo, inherentno slabi i upućeni na putove koji ne vode samoostvarenju[10] , odnosno uplašeni, pa poput ovaca slijedimo krdo skrivajući se „iza običaja i mišljenja" (Schopenhauer kao odgajatelj 5). Timu sudjelovanje u ratu predstavlja svojevrsnu smrt; ona je strah od srama i strah od smrti. Unutarnjim sukobom Tim i prije odlaska u Vijetnam postaje otuđen, zarobljen između dviju vrsta smrti. U The Things They Carried smrt se pojavljuje poput medalje s dvjema stranama, kao dvostruki fenomen u egzistencijalnom smislu: s jedne strane riječ je o smrti pred drugima (smrti ugleda i ponosa uzrokovanoj sramom), a s druge o fizičkoj smrti, prekidu egzistencije, što izaziva još dublji egzistencijalni strah. Smrt se, dakle, pojavljuje kao nositelj motiva otuđenosti te predstavlja temelj egzistencijalističkog čitanja romana. Suočeni s izvjesnosti rata i neizvjesnosti smrti, autentičnost svih pripadnika voda u romanu dovedena je do granice koja rezultira otuđenjem od samih sebe i od vanjskoga svijeta. Otuđenost u O'Brienovu romanu proističe iz egzistencijalnog iskustva rata. Rat oblikuje stvarnost prožetu beznađem i izolacijom, zbog čega likovi osjećaju duboku otuđenost – kako u svojoj ljudskosti, tako i u vlastitim strahovima i unutarnjim previranjima: „Neki su se nosili sa svojevrsnom nostalgičnom rezignacijom, drugi s ponosom, strogom vojničkom disciplinom, dobrim humorom ili muškim žarom. Bojali su se smrti, ali još su se više bojali to pokazati" (The Things 19). U strahu pronalaze utjehu, ali, ako ga se projicira, taj strah znači otuđenje:

Nosili su sav emocionalni teret ljudi koji bi mogli umrijeti. Tuga, strah, ljubav, čežnja – to je bilo neopipljivo, ali i neopipljivo je imalo svoju masu i specifičnu težinu, imalo je opipljivu težinu. Nosili su sramotna sjećanja. Nosili su zajedničku tajnu kukavičluka jedva suzdržanog, instinkt da pobjegnu, skamene se ili sakriju, i u mnogim je pogledima ovo bio najteži teret od svih, jer ga se nikada nije moglo odložiti; zahtijevao je savršenu ravnotežu i savršeno držanje. (The Things 19)

Smrt je jedan od čimbenika otuđenosti, što se da izlučiti iz Kiowinoga razmišljanja o smrti Teda Lavendera: „Poželio je da može pronaći neku duboku tugu, ili barem bijes, ali emocije jednostavno nije bilo i nije je mogao prizvati. Uglavnom je osjećao zadovoljstvo što je živ" (The Things 17). Pokraj psihološkog fenomena disocijativnog poremećaja koji se očituje kroz roman, pronalazimo i otuđenje od običnog emocionalnog iskustva koje bi likovi proživjeli u civilnom životu; život poprima najviše značenje, a smrt znači da više nisu članovi vojske. Ted Lavender, primjerice, nosio je „neizvagani strah" te je postao „beskoristan teret" (The Things 6) kada je ubijen; smrt je postala trivijalan pojam. Kao jedan od motiva Kafkina Preobražaja, otuđenost i izolacija svakog člana voda preobražava biće i to novo biće stremi povratku sebi i svome starom životu i starim osjećajima. No takvog doma više nema jer mu je nova istina zauzela mjesto. Novi dom je bojište, nova paradigma su sramota i ponos, te u romanu ona nosi „masu" egzistencijalnog tereta:

Nosili su svoj ugled. Nosili su najveći strah vojnika, a to je bio strah od srama. Ljudi su ubijali i umirali jer bi ih bilo sram ne učiniti to. To ih je i dovelo u rat, ništa pozitivno, nikakvi snovi o slavi ili časti, samo da izbjegnu sram od nečasnog djela. Umirali su kako ne bi umrli od srama. (The Things 20)

Iz straha, bili su „preuplašeni da bi bili kukavice" (The Things 21) te su paralitičkom navikom i gubitkom identiteta nastavili: „Svakoga jutra, usprkos neizvjesnosti, natjerali su svoje noge na pokret. Izdržavali su. Nastavljali su tegliti. Nisu se prepustili očitoj alternativi, koja je bila da jednostavno zatvore oči i padnu" (20–21). Kroz tumačenje teksta, umrijeti znači biti odriješen tereta straha koji je stalan u egzistencijalnom stanju rata. Sav teret rata odvaja ga od njegova autentičnog sebstva i otuđuje ga od svijeta kojemu bi prirodno pripadao.

Nadalje, svaki je ishod u ratu ekstreman i uvjetuje ga binarna priroda ishoda smrti, jedno je smrti osobnosti, a drugo fizičkog bića. Činjenica ekstremnosti ishoda najjasniji primjer ima u smrti Teda

Lavendera, koji gubi život zbog Crossove ljubavi prema Marthi. Dok je palio pisma Marthi, koju je krivio za smrt Lavendera, uvidio je da čini tek gestu: „Lavander je bio mrtav. Nisi mogao spaliti krivnju" (The Things 22). Ishod je bespovratan, a za čin nema ispravka. Krivnja je, dakle, još jedan neopipljivi teret na leđima vojnika. Na isti način kako je natporučnik Cross nosio svoju novu krivnju, tako je i vod nosio teret gubitka čovjeka, ali istodobno je olakšan za odgovornost za njegov život. Smrt, kao i rat, ima dihotomnu prirodu u kontekstu romana: „Rat je gadan; rat je zabavan . . . Rat te učini muškarcem; rat te učini mrtvim" (76). Dok pripovjedač opisuje svoj život prije rata, uočavamo bezizlaznost iz ulice koja je razdjelna točka između dvije smrti, smrti karaktera i fizičke smrti: „Razmišljao sam o ratu i o tvornici svinja i kako mi se život urušava prema klanju. Osjećao sam se paralizirano. Svuda oko mene opcije su se naoko sužavale, kao da padaju kroz ogroman crni lijevak dok se cijeli svijet stišće. Nije bilo sretnog izlaza" (41).

Dvojna priroda ishoda neupitna je i predstavlja specifičan motiv istodobne borbe protiv srama kao civila kojega je strah te borbe kao vojnika koji preživljava. Stvarnost vojnika u toj borbi postaje stvarnost nametnute dužnosti, nadređene sramoti i strahu, postaje izgubljenost i otuđenost u svijetu u kojemu moramo činiti. Ovdje opet dolazimo do poglavlja „On a Rainiy River", kada je lik O'Briena planirao dezertirati prelaskom granice s Kanadom, na figurativnoj međi drugoga ekstrema u kojemu izabire bijeg od nametnute dužnosti te sunovraćenje u povratak, odnosno u okvir staroga pojma autentičnosti i sebe. Taj granični događaj iluzoran je, pretvarački, upravo zato jer predstavlja jedan od dva ekstrema izbora, jednu smrt umjesto druge: „Ponekad se pitam nisu li se događaji tog ljeta zapravo dogodili u nekoj drugoj dimenziji, mjestu gdje tvoj život postoji prije nego što si ga živio, i gdje ide nakon toga. Ništa od toga nikada mi se nije činilo stvarnim. Tijekom mog boravka u Tip Top Lodgeu imao sam osjećaj da sam iskliznuo iz vlastite kože" (52). Odabir ostanka u čamcu umjesto dezertiranja egzistencijalni je odgovor na krizu dihotomije izbora, ono je otuđenost u oba smisla, smrt u oba slučaja, takva da je monolog lika odraz paralize:

Što biste vi učinili? Biste li skočili? Biste li se sažalijevali? Biste li razmišljali o svojoj obitelji i svom djetinjstvu i svojim snovima i svemu što ostavljate iza sebe? Bi li boljelo? Biste li se osjećali kao da umirete? Biste li plakali, kao što sam ja plakao? . . . Moralna ukočenost: nisam se mogao odlučiti, nisam mogao djelovati, nisam se mogao ponašati čak ni s prividom skromnog ljudskog dostojanstva. (54)

Za lik O'Briena odabir je račvanje u rijeci i predaja otuđenosti koju oba izbora predstavljaju – na drukčije načine: „Činilo mi se da se čitav moj život izlijeva u rijeku i teče od mene, sve što sam ikada bio i želio biti" (55). Poglavlje završava oksimoronskim priznanjem: „Bio sam kukavica. Otišao sam u rat" (58). Tako potvrđuje Nietzscheovu misao da je ćudorednost nastala kao pokornost običajima jer im se čovjek iz straha i na taj način žrtvuje samoga sebe (Genalogija morala 59). Otuđenost, u ovome slučaju, otapanje je autentičnosti i osobnosti, odnosno neizbježni usud otuđenosti.

5. Propast u obuzimajuće

U svom prvom romanu (memoaru), If I Die in a Combat Zone, O'Brien rat u Vijetnamu naziva „raspećem ljudi i događaja" (23) u kojemu su likovi njegove vijetnamske trilogije, poput Normana Bowkera, otuđeni, bačeni. Poseban pogled na taj fenomen pruža poglavlje „In the Field" iz The Things They Carried. Polje poprima značaj metafore rata i njegova učinka na vojnike romana, kako i sam pisac opisuje:

> *Ovo malo polje, pomislio sam, progutalo je toliko toga. Mog najboljeg prijatelja. Moj ponos. Moje vjerovanje u sebe kao čovjeka s mrvom dostojanstva i hrabrosti. Ipak, bilo je teško pronaći bilo kakvu pravu emociju. Jednostavno je nije bilo. Nakon te duge noći na kiši činilo se da sam iznutra postao hladan, sve su iluzije nestale, sve stare ambicije i nade za sebe isisane u blato. (176)*

Blato je utjelovljenje rata, otuđujuća sila koja je oduzela vojnike jedne od drugih. Smrt Kiowe u polju način je izražavanja uvezanosti otuđenja sa stvarnosti rata. To je razvidno u Bowkerovu navodnom neuspjehu spašavanja Kiowe, kada se i on sam „gubi" u blatu: „[Bowker] je pustio Kiowinu čizmu i gledao je kako nestaje. Polako se izvlačio iz dubokog blata . . . Bio je sam" (143). Bowker na površini ostaje sam, tuđinac među suborcima, izgubljen od svijeta, otuđen. Njegova stvarnost nije drukčija od Kiowine: „Kiowa je nestao. Bio je ispod blata i vode, utopljen u ratu" (155). U egzistencijalnom smislu blato je progutalo sve vojnike na njemu: „Na neki način i ja sam nestao zajedno s Kiowom, i sada, nakon dva desetljeća, skoro sam se izvukao" (178). Kiowa je gubitak u obuzimanju rata; rat je stvar slučajnosti i apsurda, sile ishoda koja ne diskriminira. Gubitak Kiowe, kao i drugih likova u romanu kroz besmislenu smrt lišenu uvjeta koji bi omogućili

suverenost subjekta i njegove egzistencije, predstavlja izrazitu manifestaciju otuđenja te ujedno objedinjuje obje dimenzije smrti: onu uzrokovanu sramom i onu proizvedenu nasiljem. Bowkerovo prepuštanje Kiowe da potone u blato označava simboličku smrt dijela njegova vlastitog identiteta, dok Kiowa sam strada nasilno. U tom smislu, obojica na različite načine „umiru" i bivaju otuđeni od svijeta. Za Nietzschea smrt može biti iskvarena i pervertirana, čime postaje krajnji proizvod otuđenja, odnosno posljedica egzistencijalnih uvjeta koje nameće okruženje. Nasuprot tome, prikladnu smrt, za razliku od Kiowine, Nietzsche poima na sljedeći način: „Ponosito umrijeti, ako više nije moguće ponosito živjeti. Smrt izabrana dragovoljno, smrt u pravo vrijeme, s vedrinom i radošću, izazvana pred djecom i svjedocima: tako da je još moguć stvarni rastanak tamo gdje je još nazočan onaj koji se rastaje, a isto tako i stvarna procjena onoga što se postiglo i htjelo, nekakvo sumiranje života" (Sumrak idola 64). Snaga koju nosi spoznaje da je rat rezultat sile bez diskriminatornog načela usjekla se u egzistenciju vojnika onkraj njihova rata: „Ružne stvari nikada se ne prestaju događati: žive u vlastitoj dimenziji te se opet i iznova odigravaju" (The Things 31). Život nakon rata tako se očituje kao produžetak patnje, odnosno kao trajno stanje otuđenosti. Povratak ne označava završetak iskustva rata, nego je obilježen postojanom egzistencijalnom traumom koju proces reintegracije u društvo nije u stanju prevladati.

6. Zaključak

Članak je pokušao ilustrirati poveznicu s Nietzscheovim filozofskim stavovima u romanu The Things They Carried i istaknuti podudarnosti u pojmovima i načinu njihova razumijevanja. U središtu analize filozofski su elementi izraženi kroz glavne teme romana: autentičnost, otuđenost i volja za život, koje su tumačene u odnosu na odabrane Nietzscheove koncepte volje za moći, nadčovjeka i njegovih stavova prema moralnosti i istinitosti.

Posebna pažnja je posvećena poglavljima „How to Tell a True War Story", „On a Rainy River" i „In the Field", u kojima problematizira pojmove istine i apsurda te odnos autentičnosti i otuđenosti. Autentičnost se u romanu analizira posredno, kroz pitanja istine, apsurda i egzistencije u ratnim okolnostima kao krajnjoj situaciji koja dovodi do egzistencijalne krize, dok se otuđenost očituje u nepripadnosti ni ratnoj stvarnosti ni civilnom svijetu, što se prikazuje kroz napetost između hrabrosti, straha i srama. Kroz polarizirajuće stavove Nietzschea u kontrastu s O'Brienovom

pitomom i gotovo ravnodušnom ekspozicijom radnje romana, koja ispituje istinu i istinitost te time poziva čitatelja na autogenu, nedostižnu, ali ipak ljudsku kontekstualizaciju mjesta i vremena radnje romana, članak nudi svojevrsno ušće poimanja, srast ideja između filozofa i spisatelja, koji se može dogoditi tek u situaciji sukoba, rata, gdje se rađaju i umiru volja za životom i volja za moći, metaforičke kći i majka nadčovjeka. Volja za životom u romanu se dovodi u vezu s Nietzscheovim pojmom volje za moć, kao i s njegovim ranijim shvaćanjem volje za život. U romanu volja za moć prikazana je kroz mučenje životinje, odnosno katarzu nakon smrti jednoga od vojnika i apokalipsis koji iz nje proizlazi, u poglavlju koje se najviše približava filozofiji kroz roman. Otkrivaju se novi grijesi, nove istine, a u njima i poziv na sublimiranje, kroćenje i podvođenje pod egzistencijalni modus rata. Analizom odnosa istine i modusa egzistencije u ratu i miru, kao i kroz prikaz namjernog apsurda i traumatičnih iskustava, roman uspostavlja paradoksalni odnos između istine i apsurda, koji se u tekstu pojavljuju kao međusobno isključivi pojmovi. Roman The Things They Carried moguće je čitati kao spiralni niz propitivanja motiva egzistencije i egzistencijalizma – ukoliko se idejama i događajima u njemu pridruži dublji filozofski značaj. Polazeći od motiva otuđenosti i problema autentičnosti, a potom i od pitanja istine, izabrana poglavlja romana kroz autofikcijski postupak nude i svojevrsnu vježbu u filozofskim pitanjima. Na ta pitanja odgovore ne pruža samo sam tekst, nego i filozofska literatura, ponajprije Nietzsche.

Bibliografija

Aho, Kevin. „Existentialism.” The Stanford Encyclopedia of Philosophy, edited by Edward N. Zalta and Uri Nodelman, https://plato.stanford.edu/entries/existentialism/. Pristupljeno: 10. prosinca 2025.

Camus, Albert. Mit o Sizifu. Preveo Stojan Vučićević, Zagreb, 1998.

Cloud, Dana L. „Beyond Evil: Understanding Power Materially and Rhetorically.” Rhetoric & Public Affair, vol. 6, no. 3, 2003. Research Gate, doi: 10.1353/rap.2003.0057. Pristupljeno: 21. studenoga 2025.

Coates, J. B. „Existentialism.” Philosophy, vol. 28, no. 106, 1953, pp. 229–38. JSTOR, www.jstor.org/stable/3748098. Pristupljeno: 13. studenoga 2025.

Feldman, Simon D. and Allan Hazlett. „Authenticity and Self-Knowledge." Dialectica, vol. 67, no. 2, 2013, pp. 157–81. JSTOR, www.jstor.org/stable/42970975. Pristupljeno: 25. studenoga 2025.

Golomb, Jacob. In Search of Authenticity: From Kierkegaard to Camus (Problems of Modern European Thought). Routledge, 1995.

Henning, Tim. „Alienation – New Perspectives from Environmental Ethics, Social Philosophy, and Action Theory; an Introduction." Ethical Theory and Moral Practice, vol. 17, no. 1, 2014, pp. 7–11. JSTOR, www.jstor.org/stable/24478696. Pristupljeno: 12. studenoga 2025.

Laceulle, Hanne. „Authenticity." Aging and Self-Realization: Cultural Narratives about Later Life, Transcript Verlag, 2018, pp. 189–218. JSTOR, www.jstor.org/stable/j.ctv8d5tp1.10. Pristupljeno: 10. studenoga 2025.

Nietzsche, Friedrich Wilhelm. Antikrist. Prevela Neda Paravić, Izvori, 1999.

Nietzsche, Friedrich Wilhelm. Genealogija morala. Preveo Božidar Zec, Grafos, 1986.

Nietzsche, Friedrich Wilhelm. Ljudsko, odviše ljudsko: knjiga za slobodne duhove. Preveo Berislav Podrug, Demetra 2012.

Nietzsche, Friedrich Wilhelm. Radosna znanost. Preveo Davor Ljubimir, Demetra, 2003.

Nietzsche, Friedrich Wilhelm. Schopenhauer kao odgojitelj. Preveo Mario Kopić, Matica hrvatska 2003.

Nietzsche, Friedrich Wilhelm. S onu stranu dobra i zla: predigra filozofiji budućnosti. Prevela Dubravka Kozina, AGM, 2002.

Nietzsche, Friedrich Wilhelm. Sumrak idola; Ecce Homo; Dionizovi ditirambi. Preveo Davor Ljubimir, Demetra, 2004.

Nietzsche, Friedrich Wilhelm. Tako je govorio Zaratustra. Prijevod i pogovor Danko Grlić. Moderna vremena, 2001.

O'Brien, Tim. If I Die in a Combat Zone. Broadway Books, 1975.

O'Brien, Tim. The Things They Carried. Mariner Books 2009.

Peters, Charles C. „Friedrich Nietzsche and his Doctrine of Will to Power.” The Monist, vol. 21, no. 3, 1911, pp. 357–75. JSTOR, www.jstor.org/stable/27900327. Pristupljeno: 23. studenoga 2025.

Rousseau, J. J. A Discourse on Inequality. Preveo Maurice Cranston, Penguin Books, 1985.

Sartre, Jean-Paul. Bitak i ništo: ogled o fenomenološkoj ontologiji. Svezak prvi, preveo Daniel Bučan, Demetra, 2006.

[1] U radu koristimo izvorni naslov romana s obzirom na to da službenog hrvatskog prijevoda nema, uz napomenu da postoji srpski prijevod koji glasi Teret koji su nosili. Međutim, radi protočnosti rada i ujednačavanja jezika, svi su prijevodi citata iz romana vlastiti, kao i cjelokupne sekundarne literature koja nema službeni prijevod.

[2] Važno je napomenuti da se O'Brien u svom prvom romanu (memoaru), If I Die in a Combat Zone (1973.), oslanja na filozofsku raspravu Laches, u kojoj Sokrat i njegovi sugovornici raspravljaju i pokušavaju definirati hrabrost kao „mudru izdržljivost" (133–147), što sugerira autorovu upućenost u filozofiju.

[3] Rad se ponajviše fokusira na poglavlja „On a Rainy River", „How to Tell a True War Story" i „In the Field", čime se otvara mogućnost i za buduće analize ostalih poglavlja kroz zadani filozofski okvir.

[4] Autentičnost se smatra kompleksnom i višestranom, ujedno i teškom za definirati kao jednu vrlinu ili vrstu djelovanja. Za bolji pregled ove tematike pogledati: Feldman and Hazlett 157–81.

[5] Brojevi u Radosnoj znanosti odnose se na redni broj aforizama, a ne na brojeve stranica.

[6] Pojam „projekt" iskorišten je u egzistencijalističkom smislu, poput transcendencije koju Sartre rabi kao istovjetnu sa sviješću, odnosno ljudskim bićem.

[7] „Evolucija čovjeka moći . . . nije vezana društvenim konvencijama. On je iznad dobra i zla. On je zakon samome sebi. On je tvorac vrijednosti. Nije vezan vezama prošlosti. Povijest se okreće oko njega. Ako želi biti nemilosrdan, onda je nemilosrdnost njegovo pravo. Doista, poseban je ponos nadčovjeka što je sam sebi probio put . . . Za nadčovjeka mora postojati potpuna preinaka svih vrijednosti. Vrline dobrih tek su kompromisi unutar stada kojim su se dogovorili da se neće uništavati međusobno. One su konvencije kukavica, a ne snažnih ljudi." (Peters 364)

[8] Vidi: Nietzsche, Zaratustra 93–95.

[9] „Što je dobro? Sve što pojačava osjećaj moći u čovjeku, volju za moći, samu moć. Što je loše? Sve što je rođeno iz slabosti. Što je sreća? Osjećaj da moć raste, da je otpor prevladan. Ne zadovoljstvo, nego više moći; ne mir, nego rat; ne vrlina, nego sposobnost (renesansna vrlina, virtù, vrlina oslobođena moraline)." (Nietzsche, Antikrist 571).

[10] Samoostvarenje ovdje koristimo u kapacitetu istovjetnom procesu prijelaza, odnosno silaska. Za neke od najjasnijih izraza tih ideja u Nietzcheovu obliku korisne su sljedeće stranice: Tako je govorio Zaratustra: 12, 24 i 78–79.

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License